

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

Кафедра педагогіки та менеджменту освіти

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

В.о. завідувача кафедри

 Галина МЕШКО
“26” серпня 2025 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**Організація інклюзивного середовища
закладу дошкільної освіти**

Рівень вищої освіти	другий (магістерський)
Галузь знань	А Освіта (шифр і назва галузі знань)
Спеціальність	А 2 Дошкільна освіта (код і найменування спеціальності)
Освітня програма	Дошкільна освіта (найменування освітньої програми)
Мова навчання	українська

2025–2026 навчальний рік

Робоча програма навчальної дисципліни «*Організація інклюзивного середовища закладу дошкільної освіти*» для студентів освітньої програми «Дошкільна освіта» другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальності А2 Дошкільна освіта, галузі знань А Освіта.

Розробниця:

Шульга І. М. – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти.

Робочу програму затверджено на засіданні кафедри педагогіки та менеджменту освіти факультету педагогіки і психології

Протокол № 1 від 26 серпня 2025 року.

В.о. завідувача кафедри
педагогіки та менеджменту освіти

Галина МЕШКО

1. Опис навчальної дисципліни

1	Освітня програма	Дошкільна освіта
2	Спеціальність	А 2 Дошкільна освіта
3	Галузь знань	А Освіта
4	Ступінь вищої освіти	Другий (магістерський)
5	Статус дисципліни	Нормативна
6	Мова навчання	Українська
7	Курс	1
8	Семестр	2
9	Кількість змістових модулів	2
10	Форма підсумкового контролю	Залік
11	ІНДЗ	Проект
11	Обсяг дисципліни в кредитах ECTS	3 кредити
12	Загальна кількість годин	денна ф.н. – 90 заочна ф.н. – 90
13	Аудиторні заняття (год.)	денна ф.н. – 30 заочна ф.н. – 18
14	Лекції (год.)	денна ф.н. – 14 заочна ф.н. – 10
15	Практичні заняття (год.)	денна ф.н. – 16 заочна ф.н. – 8
16	Самостійна та інд. робота студента (год.)	денна ф.н. – 60 заочна ф.н. – 72

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить:

для денної/дуальної – 35 % до 65 %

для заочної форми навчання – 20 % до 80 %.

2. Мета навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна *«Організація інклюзивного середовища закладу дошкільної освіти»* належить до циклу професійної підготовки і спрямована на формування у майбутніх вихователів системи знань, умінь і навичок, необхідних для організації інклюзивного середовища закладу дошкільної освіти (ЗДО).

У курсі розглядаються теоретичні засади та сучасні наукові підходи до інклюзії, нормативно-правове забезпечення, моделі організації інклюзивної освіти, структурні компоненти інклюзивного освітнього середовища та релевантний зарубіжний досвід. Особлива увага приділяється аналізу змісту кожного із компонентів, ролі педагогів, використанню інноваційних технологій, роботі команди супроводу, формуванню позитивного мікроклімату, а також співпраці фахівців з батьками дітей з особливими освітніми потребами (ООП).

Мета вивчення навчальної дисципліни *«Організація інклюзивного середовища закладу дошкільної освіти»* полягає у підготовці здобувачів вищої освіти до професійної діяльності у сфері дошкільної освіти в умовах інклюзії шляхом оволодіння знаннями, практичними вміннями та ціннісними орієнтирами для забезпечення рівного доступу дітей з ООП до якісної дошкільної освіти. Завдяки вивченню дисципліни майбутні фахівці зможуть ефективно організовувати інклюзивне середовище, впроваджувати педагогічні технології, забезпечувати психолого-педагогічний супровід дітей, взаємодіяти з сім'ями та колегами, а також здійснювати моніторинг розвитку й освітніх досягнень вихованців.

Зміст дисципліни *«Організація інклюзивного середовища закладу дошкільної освіти»* розроблено на основі основних положень освітньо-професійної програми «Дошкільна освіта» другого (магістерського) рівня вищої освіти.

Навчальна дисципліна *«Організація інклюзивного середовища закладу дошкільної освіти»* забезпечує формування у здобувачів вищої освіти таких **компетентностей**:

КЗ-5. Здатність працювати в команді.

КЗ-6. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

КС-3. Здатність до психолого-педагогічного керівництва особистісним розвитком дітей раннього і дошкільного віку, зокрема, дітей з особливими освітніми потребами.

КС-5. Здатність створювати та впроваджувати в практику наукові розробки, спрямовані на підвищення якості освітньої діяльності та освітнього середовища в системі дошкільної, зокрема, інклюзивної освіти.

КС-7. Здатність до організації співпраці закладу дошкільної освіти з різними соціальними інституціями, категоріями фахівців до партнерства з батьками.

КС-12. Здатність здійснювати партнерську взаємодію із освітніми закладами щодо впровадження інноваційних підходів до організації сучасного розвивального середовища в закладах дошкільної освіти.

3. Результати навчання

Вивчення навчальної дисципліни *«Організація інклюзивного середовища закладу дошкільної освіти»* забезпечує досягнення здобувачами таких **результатів навчання**:

ПРН 3. Встановлювати взаємодію з різними соціальними інституціями, категоріями фахівців та батьками з метою забезпечення якості дошкільної освіти, реалізації дослідницьких та інноваційних проєктів.

ПРН 6. Здійснювати психолого-педагогічне керівництво індивідуальним розвитком особистості дитини.

ПРН 10. Володіти вміннями й навичками аналізу, прогнозування, планування, організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти з урахуванням принципів дитиноцентризму, здоров'язбереження, інклюзії, розвивального навчання, особистісно-орієнтованого підходу, суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

ПРН 14. Визначати цілі та завдання професійного зростання, критично оцінювати власну педагогічну діяльність, формувати та реалізовувати індивідуальну траєкторію самоосвіти, підвищуючи свою кваліфікацію та конкурентоспроможність на сучасному ринку праці.

4. Програма навчальної дисципліни

4.1. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Теоретичні основи організації інклюзивного середовища

Тема 1. Концептуальні підходи до організації інклюзивного середовища

Теоретичні підходи до організації інклюзивного середовища. Поняття інклюзії. Інклюзивна освіта. Історія становлення інклюзивної освіти. Принципи інклюзивної освіти. Моделі інклюзивної освіти (соціальна, медична, британська, культурна, правова та інші). Ізоляція, інтеграція, сегрегація та інклюзія в закладі освіти. Принципи функціонування інклюзивного середовища та підходи до забезпечення рівного доступу для усіх дітей до якісної освіти. Значення створення інклюзивного середовища для розвитку дитини з ООП.

Тема 2. Компоненти інклюзивного середовища закладу освіти

Середовище закладу освіти. Компоненти середовища закладу освіти. Компоненти інклюзивного середовища закладу освіти. Зміст компонентів інклюзивного середовища: просторово-предметний (фізичний), соціальний, психодидактичний та організаційно-управлінський. Взаємозв'язок компонентів та їх роль у забезпеченні доступності та рівних можливостей для всіх дітей.

Тема 3. Етичні та правові засади створення інклюзивного середовища

Міжнародна політика у сфері інклюзивної освіти. Нормативно-правові акти, що регулюють впровадження інклюзивної освіти в Україні. Етичні принципи роботи з дітьми ООП: недискримінація, повага, партнерство з батьками та колегами тощо. Взаємозв'язок правових і етичних підходів із практичними аспектами створення інклюзивного середовища в ЗДО.

Тема 4. Сучасні наукові підходи та зарубіжний досвід організації інклюзивного середовища в закладі освіти

Сучасні зарубіжні дослідження у сфері інклюзивної освіти. Концепції, методичні підходи та технології інклюзивної освіти в зарубіжній теорії і практиці. Порівняльний огляд міжнародного досвіду організації інклюзивного середовища у ЗДО (США, Канада, Велика Британія, Європа). Моделі підтримки дітей з ООП. Стратегії спільного викладання та використання допоміжних технологій в інклюзивному середовищі. Практика роботи асистента вихователя та асистента дитини (вимоги до фахівців). Практичні висновки та рекомендації щодо адаптації зарубіжних моделей до українських реалій і специфіки освітньої системи.

Змістовий модуль 2.

Практичні аспекти організації інклюзивного середовища ЗДО

Тема 5. Роль педагогів у формуванні інклюзивного середовища ЗДО

Компетентність вихователя та асистента вихователя щодо створення інклюзивного середовища ЗДО. Асистент дитини з ООП. Моделі професійної взаємодії педагогів, роль міжособистісної комунікації, командної роботи та співпраці з батьками. Стратегії підтримки розвитку дітей з ООП у групі. Підвищення кваліфікації, супервізії, участь у професійних спільнотах тощо. Освітні програми та сучасні практики професійного зростання вихователів.

Тема 6. Просторово-предметний компонент інклюзивного середовища ЗДО

Організація фізичного простору у ЗДО/групі: меблі, навчальні матеріали, спеціальні допоміжні засоби. Універсальний дизайн. Адаптації та модифікації предметного середовища для дітей з різними категоріями освітніх потреб. Аудит доступності. Сенсорна і ресурсна кімната в ЗДО. Організація фізичного простору: архітектурна доступність, безбар'єрність, адаптація приміщень і майданчиків, врахування принципів універсального дизайну. Вплив просторово-предметного компонента на безпеку, автономність (мобільність) та активність дітей з ООП.

Тема 7. Психодидактичний компонент інклюзивного середовища ЗДО

Психолого-педагогічні аспекти індивідуалізації навчання в інклюзивній групі. Використання диференційованих та ігрових технологій, допоміжних засобів та адаптованих

навчальних матеріалів. Формування мотивації, емоційної стабільності та пізнавальної активності дітей. Добір та використання дидактичних матеріалів, адаптація програм, застосування ігрових, інтерактивних і допоміжних технологій у ЗДО. Антидискримінаційна експертиза освітнього контенту ЗДО. Інклюзивна література.

Тема 8. Соціальний компонент інклюзивного середовища ЗДО

Соціальна взаємодія дітей у групі, розвиток толерантності, емпатії у дітей. Формування дружніх та толерантних стосунків. Взаємодія вихователя, асистента вихователя та асистента дитини з ООП. Роль вихователя, асистента вихователя та однолітків у соціальній підтримці дитини з ООП. Команда психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП. Співпраця з батьками та сім'єю дитини з ООП. Форми та методи формування позитивного мікроклімату та інтеграція дітей з ООП у групову діяльність. Побудова дружніх взаємин між дітьми, педагогами та батьками.

Тема 9. Організаційно-управлінський компонент інклюзивного середовища ЗДО

Організація управлінської діяльності у ЗДО з урахуванням принципів інклюзії. Моделі командної взаємодії педагогів. Планування інклюзивних заходів. Ведення документації та моніторинг якості освітнього процесу. Роль адміністрації у формуванні безпечного інклюзивного середовища. Взаємодія ЗДО з інклюзивно-ресурсним центром (ІРЦ). Моделі управління інклюзивним процесом. Самоаналіз та самооцінювання. Індекс інклюзії.

4.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
	Денна/дуальна форма				заочна форма			
	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
		лекції	практичні заняття	самостійна робота		лекції	практичні заняття	самостійна робота
Змістовий модуль 1.								
Теоретичні основи організації інклюзивного середовища								
Тема 1. Концептуальні підходи до організації інклюзивного середовища	10	2	2	6	10	1	1	8
Тема 2. Компоненти інклюзивного середовища закладу освіти	10	1	2	7	10	1	1	8
Тема 3. Етичні та правові засади створення інклюзивного середовища	10	1	-	9	10	-	1	9
Тема 4. Сучасні наукові підходи та зарубіжний досвід організації інклюзивного середовища в закладі освіти	10	-	2	8	10	-	-	10
Разом за змістовим модулем 1	40	4	6	30	40	2	3	35
Змістовий модуль 2.								
Практичні аспекти організації інклюзивного середовища ЗДО								
Тема 5. Роль педагогів у формуванні інклюзивного середовища ЗДО	10	2	2	6	10	-	1	9
Тема 6. Просторово-предметний компонент інклюзивного середовища ЗДО	10	2	2	6	10	2	1	7
Тема 7. Психодидактичний компонент інклюзивного середовища ЗДО	10	2	2	6	10	2	1	7
Тема 8. Соціальний компонент інклюзивного середовища ЗДО	10	2	2	6	10	2	1	7
Тема 9. Організаційно-управлінський	10	2	2	6	10	2	1	7

компонент інклюзивного середовища ЗДО								
Разом за змістовим модулем 2	50	10	10	30	50	8	5	37
РАЗОМ	90	14	16	60	90	10	8	72

4.3. Теми лекцій

№ з/п	№ теми	Назва теми	кількість годин	
			денна/ дуальна	заочна
Змістовий модуль 1				
1.	1	Інклюзивна освіта. Моделі інклюзивної освіти	2	1
2.	2	Компоненти середовища закладу освіти	1	1
3.	3	Етичні принципи роботи з дітьми ООП	1	-
4.	4	Сучасні наукові підходи та зарубіжний досвід організації інклюзивного середовища в закладі освіти	-	-
Змістовий модуль 2				
5.	5	Роль вихователя та асистента вихователя у створенні інклюзивного середовища	2	-
6.	6	Організація фізичного простору у ЗДО. Універсальний дизайн середовища ЗДО. Аудит доступності	2	2
7.	7	Психодидактичний компонент інклюзивного середовища ЗДО	2	2
8.	8	Взаємодія вихователя, асистента вихователя та асистента дитини з ООП. Співпраця з батьками	2	2
9.	9	Моделі управління інклюзивним процесом в ЗДО. Ведення документації	2	2
		Разом	14	10

4.4. Теми практичних занять

№ з/п	№ теми	Назва теми	Кількість Годин	
			денна/ дуальна	заочна
Змістовий модуль 1				
1.	1	Інклюзивне середовище. Принципи функціонування інклюзивного середовища	2	1
2.	2	Змістові компоненти інклюзивного середовища	2	1
3.	3	Міжнародна і національна політика у сфері інклюзивної освіти	-	1
4.	4	Концепції, методичні підходи та технології інклюзивної освіти в зарубіжній теорії і практиці	2	-
Змістовий модуль 2				
5.	5	Стратегії підтримки розвитку дітей з ООП у групі	2	1
6.	6	Адаптації та модифікації предметного середовища для дітей з різними категоріями ООП	2	1
7.	7	Дидактичне забезпечення освітнього процесу в ЗДО. Антидискримінаційна експертиза освітнього контенту ЗДО	2	1
8.	8	Команда психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП	2	1
9.	9	Моніторинг реалізації інклюзивної освіти в ЗДО	2	1

		Разом	16	8
--	--	--------------	-----------	----------

4.5. Самостійна робота

№ з/п	№ теми	Назва теми	Кількість Годин	
			денна/ дуальна	заочна
Змістовий модуль 1				
1.	1	Історія становлення інклюзивної освіти Завдання: підготувати огляд етапів розвитку інклюзивної освіти. Визначити ключові події та концепції, які вплинули на сучасну систему інклюзивної освіти	3	4
2.	1	Ізоляція, інтеграція, сегрегація та інклюзія в закладі освіти Завдання: розв’язати педагогічні задачі та визначити, яка модель організації освіти (ізоляція, інтеграція, сегрегація чи інклюзія) у них представлена	3	4
3.	2	Взаємозв’язок компонентів та їх роль у забезпеченні доступності та рівних можливостей для всіх дітей Завдання: пояснити роль кожного із компонентів інклюзивного середовища у забезпеченні доступності та рівних можливостей для освіти всіх дітей	7	4
4.	3	Нормативно-правові акти, що регулюють впровадження інклюзивної освіти в Україні Завдання: підготувати короткий конспект ключових чинних законів та підзаконних актів щодо інклюзивної освіти	4	4
5.	3	Взаємозв’язок правових і етичних підходів із практичними аспектами створення інклюзивного середовища в закладі освіти Завдання: розробити рекомендації для вихователів та асистентів вихователів щодо дотримання етичних норм і правових вимог у щоденній роботі з дітьми з ООП	5	5
6.	4	Сучасні зарубіжні дослідження у сфері інклюзивної освіти Завдання: підготувати короткий огляд 3–5 наукових досліджень зарубіжних учених. Вказати, які аспекти можна адаптувати до реалій українських ЗДО	8	9
Змістовий модуль 2				
8.	5	Організація фізичного простору в ЗДО Завдання: проаналізувати приміщення групи в ЗДО (на фото/власний кейс) та запропонувати план оптимізації просторово-предметного середовища для дітей з різними ООП	3	4
9.	5	Сенсорна і ресурсна кімната в ЗДО Завдання: скласти проєкт сенсорної або ресурсної кімнати в ЗДО: визначити обладнання, матеріали та їхнє призначення для	3	5

		розвитку дітей		
10.	6	Інклюзивна література <i>Завдання:</i> підготувати добірку дитячих творів/книг та методичних матеріалів для роботи з дітьми в інклюзивній групі	6	7
11.	7	Соціальна взаємодія дітей у групі, розвиток толерантності, емпатії у дітей <i>Завдання:</i> підібрати вправи або ігри для формування емпатії, соціальної взаємодії та дружніх стосунків у інклюзивній групі	3	3
12.	7	Побудова дружніх взаємин між дітьми, педагогами та батьками <i>Завдання:</i> скласти рекомендації для педагогів щодо налагодження партнерських стосунків із батьками	3	4
13.	8	Форми та методи формування позитивного мікроклімату <i>Завдання:</i> розробити конспект виховного заходу для формування позитивного мікроклімату в інклюзивній групі та формування толерантного ставлення до дітей з ООП	6	7
15.	9	Організація управлінської діяльності у ЗДО з урахуванням принципів інклюзії <i>Завдання:</i> скласти проєкт плану дій адміністрації ЗДО щодо впровадження інклюзії в закладі	3	3
16.	9	Взаємодія ЗДО з ІРЦ <i>Завдання:</i> описати форми співпраці ЗДО з інклюзивно-ресурсними центрами	3	4
		Разом	60	72

4.6. Орієнтовна тематика індивідуальних навчально-дослідних завдань (ІНДЗ)

Завдання: розробити модель інклюзивного освітнього середовища ЗДО.

У проєкті потрібно представити усі компоненти інклюзивного середовища (просторово-предметний, психодидактичний, соціальний, організаційно-управлінський).

Форма представлення результатів проєкту: усне коментування презентації у Power Point/Canva (10–15 слайдів), відповіді на запитання.

За бажанням здобувача освіти та за погодженням із викладачем формат і тема ІНДЗ може бути змінено.

5. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У процесі вивчення дисципліни «Організація інклюзивного середовища закладу дошкільної освіти» використовуються такі засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- стандартизовані тести;
- письмові роботи;
- педагогічні задачі;
- презентації результатів виконаних ІНДЗ;
- виступи на практичних заняттях.

6. Форми контролю

У процесі вивчення дисципліни «Організація інклюзивного середовища закладу дошкільної освіти» використовуються такі форми контролю:

– – поточний контроль здійснюється у формі оцінювання результатів навчальної діяльності здобувачів вищої освіти під час практичних занять та виконання ними завдань для самостійної роботи, а також на платформі MOODLE.

Максимальна кількість відсотків балів за результатами поточного контролю – 90.

ІНДЗ – 10 балів.

7. Критерії та порядок оцінювання результатів навчання

Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік.

За кожен тему здобувач освіти може отримати максимум **10 балів**.

10 балів – здобувач вищої освіти демонструє глибокі та міждисциплінарні знання, вміє творчо застосовувати їх у нових ситуаціях; аргументовано й критично мислить, пропонує власні підходи до розв’язання проблем; відповідь логічна, повна, креативна та самостійна.

9 балів – здобувач вищої освіти вільно володіє матеріалом, демонструє системність знань, здатен аналізувати й узагальнювати факти, застосовує знання на практиці; відповідь чітка й аргументована, допускає лише окремі незначні неточності.

8 балів – здобувач вищої освіти добре орієнтується в матеріалі, здатен логічно викладати думки, робити самостійні висновки; показує ґрунтовні знання, але може допускати окремі неточності у деталях.

7 балів – здобувач вищої освіти демонструє вичерпні, систематизовані знання, вільно й аргументовано висловлює думку, уміє аналізувати та розв’язувати проблемні питання, здатен застосовувати знання у практичних ситуаціях, допускає певні неточності та інколи відповідь потребує виправлення.

6 балів – здобувач вищої освіти демонструє ґрунтовні знання матеріалу, здатен аналізувати події, явища та факти, логічно викладає думки, але допускає несуттєві неточності, тому потребує виправлення та уточнення, може мати певні труднощі із застосуванням знань на практиці.

5 балів – здобувач вищої освіти має достатні знання для подальшого навчання й професійної діяльності, відтворює основний матеріал і розуміє його зміст, проте допускає помилки й потребує уточнення викладача.

4 бали – здобувач вищої освіти володіє частковими знаннями, відповідає лише на основні запитання, недостатньо володіє термінологією, відповідь неповна й не завжди логічна.

3 бали – здобувач вищої освіти демонструє фрагментарні знання (менше ніж 30% матеріалу), відповідь поверхнева, містить грубі помилки у логіці та термінології.

2 бали – здобувач вищої освіти має мінімальні знання, відповідь непослідовна й здебільшого неправильна, відсутнє уміння аргументовано висловлювати думку.

1 бал – здобувач вищої освіти демонструє поодинокі, випадкові знання, відповідь хаотична, нелогічна, з численними помилками.

0 балів – здобувач вищої освіти не володіє знаннями з теми; відповідь відсутня або повністю неправильна.

Критерії оцінювання ІНДЗ:

Максимальна оцінка – **10 балів**

1. Структурованість і логіка викладу матеріалу (1 бали).
2. Оригінальність і креативність подання матеріалу (2 бали).
3. Дотримання вимог щодо технічного оформлення (2 бали).
4. Практична цінність і можливість застосування на практиці (2 бали).
5. Презентація результатів ІНДЗ (3 балів).

Критерії оцінювання самостійної роботи

Навчальний матеріал, опрацьований у процесі самостійної роботи оцінюється на практичному занятті та/або під час тестового контролю. Кожна тема оцінюється за 10-ти бальною шкалою.

Критерії оцінювання підсумкового контролю

Підсумкового контролю не передбачено.

Підсумкова оцінка визначається шляхом сумування балів, отриманих здобувачем освіти за всіма видами навчальної діяльності, у тому числі виконанням ІНДЗ.

Політика оцінювання

✓ **Політика щодо відвідування:** відвідування занять є обов'язковим; бали, отримані на занятті сумуються, визначають їх загальну кількість.

✓ **Політика щодо термінів та перескладання завдань:** завдання, які виконуються з порушенням встановлених термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. До перескладання модулю/модулів студент допускається з дозволу деканату за наявності поважних причин.

✓ **Політика щодо академічної доброчесності:** усі письмові роботи перевіряються на наявність плагіату і допускаються до захисту із коректними текстовими запозиченнями не більше 20%. Зафіксовані порушення норм доброчесності під час контролю є підставою для розгляду на засідання Комісії з питань етики та академічної доброчесності університету.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання									ІНДЗ	Підсумкова оцінка
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	Т 8	Т 9		
10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно
85-89	B	добре
75-84	C	
64-74	D	
60-64	E	задовільно
0-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання

8. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

1. Нормативні документи.
2. Опорні конспекти лекцій, методичні розробки для проведення практичних занять, навчальні посібники, зразки документації.
3. Електронний навчально-методичний комплекс на платформі MOODLE.

4. Мультимедійний проєктор, ноутбук, колонки для демонстрації презентації та відеозаписів.

5. Інструменти штучного інтелекту для розробки практичних завдань, моделювання педагогічних ситуацій та пошуку матеріалу.

6. Комп'ютери з доступом до Інтернету для проведення поточного контролю.

9. Рекомендована література

Основна

1. Аніщук А. М. Актуальні проблеми дошкільної та інклюзивної освіти. Львів : ЛНУ, 2023. 268 с.

2. Гаврилов О. В. Особливі діти в закладі і соціальному середовищі : навчальний посібник. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2009. 308 с. URL: <https://share.google/Bsm7Ds4imxgoYQ1c1>

3. Дегтяренко Т. М. Корекційно-реабілітаційна робота в спеціальних дошкільних закладах для дітей з особливими потребами : навчальний посібник. Суми : ВТД «Університетська книга», 2008. 302 с.

4. Дегтяренко Т. М. Система корекційно-реабілітаційної роботи з дошкільниками з особливими освітніми потребами (1991-2008 рр.) : навчально-методичний посібник. Суми : СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2022. Ч.1. 232 с. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/82dfac2c-4f5c-4fe2-878b-7a85dd6beedd/content>

5. Інвалідність та суспільство : навчально-методичний посібник / за заг. ред. Л. Ю. Байди, О. В. Красюкової-Еннс. Київ, 2012. 216 с. URL: https://ud.org.ua/images/pdf/Invalidnist_ta_suspilstvo.pdf

6. Індекс інклюзії: дошкільний навчальний заклад: Навчально-методичний посібник / кол. упорядн.: Патрикеева О. О., Дятленко Н. М., Софій Н. З., Найда Ю. М. ; під заг. ред. Шинкаренко В. І. Київ: ТОВ «Видавничий дім “Плеяди”», 2013. 100 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/3015/1/Sofiy_N_Index_Inklus_DNZ.pdf

7. Інклюзивна освіта в закладах дошкільної освіти : методичний посібник / уклад. О. В. Чекан. Ужгород : УжНУ, 2025. 112 с.

8. Інклюзивна освіта дітей дошкільного віку: методичні рекомендації / уклад. І. В. Сергієва. Київ : Педагогічна преса, 2019. 128 с.

9. Інклюзивний простір: poradnik dla pedagogiv ta bat'kiv : navch.-metod. posibn. / uklad. Logvin T. V. Chernigiv : Desna Poligraf, 2018. 188 с.

10. Інклюзія від А до Я : нормативно-правові та методичні основи роботи педагогічних працівників в інклюзивно-освітньому середовищі : практичний посібник / уклад. Н. В. Тарасенко, Л. В. Кондрацька, О. І. Рассказова. Харків : ТОВ «Типографія «КСК», 2019. 98 с.

11. Колупаєва А., Таранченко О. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі : навчально-методичний посібник. Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 304 с. URL: <https://ispukr.org.ua/?p=11560>

12. Колупаєва, А. А., Таранченко В. В. Організація інклюзивного навчання в дошкільних навчальних закладах : навч.-метод. посіб. Київ : А.С.К., 2011. 128 с.

13. Колупаєва, А. А., Таранченко О. М. Діти з особливими освітніми потребами: навчання та супровід у період повоєнної відбудови : навч.-метод. посіб. Київ, 2023. 192 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/739320/1/Kolupaeva.Taranchenko.Dity.z.OOP.vijna.pdf>

14. Мартиненко С. М. Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного середовища ЗДО : навч.-метод. посіб. Харків : Основа, 2019. 112 с.

15. Мартинчук О.В. Основи корекційної педагогіки : навчально-методичний посібник. Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2010. 288 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi74/0055354.pdf>

16. Миронова С. П. Педагогіка інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський, 2016. 164 с. URL: <https://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/bitstream/handle/123456789/3004/Myronova-S.P.-Pedagogika-inkliuzivnoi-osvity.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

17. Нагорна О. Б. Особливості корекційно-виховної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами : навчально-методичний посібник. Рівне, 2016. 141 с.

18. Основи інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник / за заг. ред. А. А. Колупаєвої. Київ : « А.С. К.», 2012. 308 с. URL: http://polohy-rvo.edukit.zp.ua/Files/downloads/Навчально-методичний_посібник_Основи_Інклюзивної_освіти.pdf
19. Педагогічні технології інклюзивного навчання: навчально-методичний посібник для студентів закладів вищої педагогічної освіти / уклад.: А. Василюк, Ю. Бондар, А. Хіля. Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2020. 168 с. URL: <https://dspace.vspu.edu.ua/items/d4069912-28b3-414a-ad6a-1c1df5e137ec>
20. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 300 с. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/inkluzivne-navchannya/posibniki/inklyuziyavnz.pdf>
21. Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами : навч.-метод. посіб. у 9 книгах / за заг. ред. А. А. Колупаєвої. Київ : ТОВ ВПЦ «Літопис-ХХ», 2010. 255 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/9284/1/Путівник%20для%20батьків.pdf>
22. Спеціальна педагогіка і психологія : сучасний термінологічний словник / за ред. Л. І. Прохоренко, В.В. Засенка. Київ : Генеза, 2024. 272 с. https://ispukr.org.ua/?p=12942&fbclid=IwY2xjawIcNuRleHRuA2FlbQIxMQABHYZzy-uSLJwC-KmX6cNYK-jeUoVzqmRF8o4fjKgO5IkYjA6Ql3iMTmwrPg_aem_cerpWPS3POksJdtR4X0ZQg
23. Теорія і практика інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник / упоряд. К. М. Бондар. 2-ге вид., доп. Проект «Підтримка інклюзивної освіти у м. Кривий Ріг», 2019. 170 с. URL: <https://elibrary.kdpu.edu.ua/handle/123456789/3544>
24. Удич З.І. Основи інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник. Тернопіль: КІЦ «ПРИНТ-ОФІС», 2015. 378 с.
25. Чайка М. С., Усатенко Г. В., Кривоногова О. В. Теорія та практика використання альтернативної комунікації для осіб з особливими освітніми потребами : навчально-методичний посібник. Київ : ФОП Усатенко Г. В., 2021. 80 с. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/inkluzivne-navchannya/2022/02/22/Navch-metod.posibnyk.Teoriya.ta.praktyka.vykoryst.altern.komunik.dlya.osib.z.OOP.22.02.22.pdf>
26. Шевців З. М. Основи інклюзивної педагогіки: підручник. Видання 2-ге, виправлене, доповнене. Львів: «Новий світ – 2000», 2020. 264 с. URL: <http://novovolynsk-school2.edukit.volyn.ua/Files/downloadcenter/ОСНОВИ%20ІНКЛЮЗИВНОЇ%20ПЕДАГОГІКИ%20ОСНОВИ%20ІНКЛЮЗИВНОЇ%20ПЕДАГОГІКИ.%20З.М.%20Шевців.%20З.М.%20Шевців%20ПІДРУЧНИК%20ПІДРУЧНИК.pdf>

Додаткова

1. Анішук А. Особливості організації інклюзивного освітнього середовища у закладі дошкільної освіти. *Наукові записки. Серія: Психолого-педагогічні науки*. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2023. Вип. 3. С. 78–83. URL: <https://lcp.ndu.edu.ua/index.php/nz/article/view/1061>
2. Балла Л. Особливості функціонування інклюзивного освітнього середовища закладу дошкільної освіти. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогічні науки*. 2021. Вип. 4. С. 56–62. URL: <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/4331>
3. Базовий компонент дошкільної освіти (державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція. Наказ МОН України від 12.01.2021 № 33. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
4. Завацька Л. М. Дослідження потреб дітей з обмеженими можливостями в інклюзивному освітньому середовищі. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*. 2017. Вип. 142. С. 51–56. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2017_142_13
5. Землянська О. В. Формування толерантності до дітей з ООП в інклюзивному середовищі дошкільнят : методичні рекомендації. URL: <https://cutt.ly/qWq1hJ9>
6. Інноваційні підходи в освіті та реабілітації дітей із особливими освітніми потребами : матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (14–15 травня 2020 р.) / гол.

оргкомітету В. М. Синьов. Київ, 2020. 158 с. URL: <https://enpuirb.udu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7cd659fa-f41b-43f0-8445-73d486b1d1c4/content>

7. Котломанітова Г. О. Українські народні дитячі ігри в інклюзивному освітньому просторі. *Вісник Черкаського університету. Сер. Педагогічні науки*. 2014. Вип. 34. С. 77–83.

8. Лагунець А. В. Інклюзивне середовище закладу дошкільної освіти. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2021. № 2. С. 45–50. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/18695/1/28_Lahunets.pdf

9. Лесіна Т., Мельник В. Створення толерантного освітнього середовища в закладі дошкільної освіти в умовах інклюзії: теоретико-методичні засади. *Наша школа: науково-практичні студії*. 2023. № 6. С. 45–52. URL: <https://nashasholadoi.oano.od.ua/article/view/289571>

10. Лорман Т. Сім стовпів підтримки інклюзивної освіти. *Дефектологія. Особлива дитина: навчання та виховання*. 2010. № 3 С. 3–11. URL: <https://nosivka-school.ucoz.ru/sc/inkluziya/sim-stovpiv-inkluzinoji-osviti.pdf>

11. Маляр Л. В. Інклюзія в умовах дошкільної та початкової освіти. *Освітній простір ХХІ століття*. 2022. № 1. С. 58–63. URL: https://www.researchgate.net/publication/359612673_Inkluzia_v_umovah_doskilnoi_ta_pocatkovoi_osviti

12. Носенко Ю. Г., Матюх Ж. В. Стан використання мультимедійних технологій вихователями вітчизняних дошкільних навчальних закладів у роботі з інклюзивною групою. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2017. Т. 57. Вип. 1. С. 1–11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2017_57_1_3

13. Овчаренко І. В. Психологічний супровід дитини з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі. *Таврійський вісник освіти*. 2017. № 1. С. 249–254. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tvo_2017_1_42

14. Оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами / методичні рекомендації / укладачі: Н. Софій, О. Стягунова, О. Федоренко. Київ, УІПО, 2024, 40 с. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/inkluzyvne-navchannya/2024/07/29/Otsinyuvannya_navch.dosyahn.uchniv.z.OOP-metodrekomentatsiyi-2024.pdf

15. Савченко Ю. І. Особливості інклюзивної дошкільної освіти. *Науковий вісник. Серія: Педагогічні науки*. 2021. № 3. С. 12–17. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/stud_konferenzia/2021/2/45.pdf

16. Токар Л. П. Інклюзивне освітнє середовище в закладах дошкільної освіти. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2023. № 208. С. 123–130. URL: <https://pednauk.cusu.edu.ua/index.php/pednauk/article/view/1498>

17. Удич З., Шульга І. Виклики у роботі асистента учителя/вихователя: методологія та результати дослідження. *Особлива дитина: навчання і виховання* : науковий, навчальний, інформаційний журнал. Київ, 2024. №1 (113). С. 87–115. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/32330>

18. Чекан О. І. Інклюзивна освіта в закладах дошкільної освіти: нормативно-правові зміни та перспективи впровадження. *Педагогічна інноватика: сучасність та перспективи*. Ужгород : ВД «Гельветика», 2025. № 7. С.39–43. URL: <http://dspace.msu.edu.ua:8080/handle/123456789/12593>

19. Шульга І. Використання методу арттерапії у роботі з дітьми як спосіб збереження психічного здоров'я у час війни. *Сучасна освіта в глобальному і національному вимірах: виклики, загрози, ефективні рішення* : матеріали І Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (з міжнародною участю) (м. Тернопіль, 17 жовтня 2024 р.) / упоряд.: Г. М. Мешко, І. М. Шульга. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2024. С. 499–502. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/34443/1/122_ShULHA.pdf

20. Шульга І. М. Інклюзія в закладах дошкільної освіти: нормативні засади та управлінські підходи. *Інклюзивна освіта: ідея, стратегія, результат* : матеріали V Всеукраїнської міждисциплінарної науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Тернопіль, 22–23 травня 2025 р.) / упоряд. З. Удич, І. Шульга, О. Гаврилевська. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка. 2025.С. 472–476.

21. Шульга І. Реалізація інклюзивної освіти за кордоном (на прикладі Скандинавських країн). *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. Умань :

Візаві, 2021. № 3. С. 180–187. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/22907/1/Shulha_Uman_2021.pdf

22. Шульга І. М. Безпечне освітнє середовище в умовах воєнного часу: інклюзивний і здоров'язберігаючий аспекти. *Воєнні конфлікти та техногенні катастрофи: історичні та психологічні наслідки* : матеріали III Міжнародної наукової конференції (м. Тернопіль, 20–21 квітня 2022 р.). Тернопіль : ФОП Паляниця В. А., 2022. С. 41–43. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/41071/2/MCTD_2023_Shulha_I-A_safe_learning_environment_41-43.pdf

23. Gordon-Gould Ph., Hornby G. Inclusive Education at the Crossroads. Exploring Effective Special Needs Provision in Global Contexts. 2023. 53 p. URL: https://www.researchgate.net/publication/368353862_Inclusive_Education_at_the_Crossroads_Exploring_Effective_Special_Needs_Provision_in_Global_Contexts#fullTextFileContent

24. Inclusive Education for the 21st Century. Theory, Policy and Practice ; 2 Ed. / Ed. by L. J. Graham. London : Routledge, 2024. 398 p.

25. Inclusive Education Manual (Teachers Without Borders). 2023. 128 p. URL: https://teachertaskforce.org/sites/default/files/2024-11/FCA%20%26%20TWB_Inclusive-Education-Manual_2023_accessible_20231124.pdf

26. Inclusive Education Services. A Manual of Policies, Procedures and Guidelines. Victoria : British Columbia, 2024. 94 p. URL: https://www2.gov.bc.ca/assets/gov/education/administration/kindergarten-to-grade-12/inclusive/inclusive_ed_policy_manual.pdf

27. Inclusive Education: Making Sense of Everyday Practice. 2017. URL: https://www.researchgate.net/publication/321530866_Inclusive_Education_Making_Sense_of_Everyday_Practice

28. Kalinina T. S., Karnaukhova A., Mashovets M., Shvaliuk T., Telna O. Practical implementation of inclusive preschool education in Ukraine and EU countries. *Review of European Studies*. 2022. 14(2). P. 1–12. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/41010/1/A%20Karnaukhova_ta_in_RE_2022_PI.pdf

29. Udych Z., Shulha I., Chepurna L. & Rudenko L. Inclusive Education in Ukraine: Challenges, Conditions and Implementation Strategies. *Conhecimento & Diversidade*. Niterói, 2024. V. 16, n. 41. P. 419–445 (Web of Science). URL: https://revistas.unilasalle.edu.br/index.php/conhecimento_diversidade/article/view/11506

Інформаційні ресурси

1. Корекційні програми. *Інститут модернізації змісту освіти* : веб-сайт. URL: <https://cutt.ly/DfHV1lH>

2. Довідник безбар'єрності : веб-сайт. URL: <https://bf.in.ua/>